

יש מי ששאל, הלא רב חסדא היה רבו וחמיו של רמי בר חמא (ע' ב"ב יב; סוכה כט; ברכות כו; יבמות לד)? – אלא ודאי דרך צחות אמר לו כן (יד דוד לר"ד זינצהיים. וע"ע הגהות מיימוניות ומשנה למלך (עבדים ג,ח) ועוד, בענין השתמשות בכהן. וע"ע עיני כל חי לר"ח פאלאג'י; פתח עינים להרחיד"א).

וכן בחדושי הגר"ר בענגיס (ח"ב מב,ב) הסביר כעין זה, ודקדק בלשון חז"ל 'לכי תשמש לי' ולא 'לכי תשמשני', והביא דוגמאות מכמה מקומות, בלשון תורה ובלשון חכמים, שלשון זו מורה על יחס חיצוני, אקראי [כמו 'יחבק לו' 'זיגשק לו' דלבן. ע"ש שיישב והסביר בזה כמה ענינים]. אף כאן 'לא היה מכויץ כלל שרב חסדא הכהן חותנו ורבו ישמש אותו, שבאם לכך נתכוין היה אומר לו 'לכי תשמשני' בלשון שהפועל דבק אל הכינוי, אבל הכונה היתה רק בלשון צחות, כאומר הראני לפניך כאילו אתה משמש לי, למען תהיה למוכרת שלמד ממנו זה הדבר. והלא כן מוכח גם מעצם השימוש מה שקיפל לו הסודר'. וע"ש באור נוסף ע"ד צחות.

וזה לשון רבי שמעון שקאפ ז"ל, בתוך הקדמתו לספרו שערי ישר:

'שמעתי דבר נאה ומתקבל בשם גיסי המנוח הרה"ג מוה"ר שלמה זלמן בהר"ר קלמן אבעל מטעלו, בהא דמסופר בגמרא ב"ק בסוגיא דזה נהנה וזה לא חסר, דרב חסדא בעי מרמי בר חמא, והשיב לו 'לכי תשמש לי', שקל סודרא כרך ליה. דבהשקפה ראשונה מתמיה, וביאר הרב הנ"ל שהענין הוא שבדבר שצריך עיון ויגיעה תלוי עיקר הדבר אם המתלמד מאמין במעלת המלמדו, או אם לא יבין בראשונה, יתלה החסרון בעצמו ויוסיף אומץ ליגע את עצמו ואז יבין באחרונה, אבל אם דברי המלמדו קלים בעיניו ולא שוה לו להתאמץ לעמול בהם, אז אם לא יקבל הדברים במשקל הראשון, יניחם או יבטלם בלבו ודיו, ולכן כאשר ידע רמב"ח את עומק הענין שרצה ללמדו, לא רצה ללמדו עד שיתאמת לו שרב חסדא משתוקק להתלמד ממנו כתלמיד מרב, ולכן לא למדו הדבר עד שישמש אותו כתלמיד לרב, ודפח"ח'. עד כאן לשונו.

דף כא

'תרתיו?! – הא דקימא לאגרא הא דלא קימא לאגרא'. הראשונים פרוש שאף על פי שיש לחלק בין המקרים שהרי כששכר בית מראובן ונמצא של שמעון, הלא גילה דעתו שנוח לו בהוצאה זו שהרי שכרו, לא כן כשדר סתם – אעפ"כ מקשה הגמרא היות ולא כיוון לשכור ולשלם אלא לראובן ולא לשמעון, הרי זה ככל אדם שדר בחצר חברו שלא מדעתו (נמוקי יוסף בשם הרמ"ה; שטמ"ק).

ויש מהאחרונים שהסבירו הדבר בדרך זו: בשילומו את דמי השכירות לא גילה דעתו אלא שמוכן להוציא באופן שיהא לו בעלות מסוימת על הבית, שהרי שכרו, אך באופן שלא יהא קנוי לו כלל, רק שיהנה מהדירה ללא זכות שליטה ובעלות – לא גילה דעתו כלל. [משא"כ במקומות שמועיל גילוי דעת (עתוס' לעיל כ:); שם יש גילוי-דעת על הוצאה כספית עבור ההנאה עצמה, ללא זכות בעלות] (אור שמח הל' גוילה ג,ט; קהלות יעקב יח,א).

ואפילו אם כבר שילם לראובן והוברר שאינו שלו, מוציאים ממנו ומחזירים לו (הרמ"ה ועוד, מובא בנמו"י). והרשב"א נסתפק בדבר, שמא באופן ששילם נותנים דמי שכירותו לשמעון בעל הבית.

'לדידי חזי ליה ומנגח כי תורא'. כתב הרמ"ה ז"ל שעל העש המרקיב את העצים ואת הקורות והקירות אמר יוכת שער. ודבר גוזמא אמר שראה שהפסיד בבית הפסד גדול כאילו היה שור נגח מנגח בתקרת הבית ובקירותיו (מובא בנמוקי יוסף).

'אמר רב: ובמחזרת. ושמואל אמר אפילו מחזרת נמי פטור... איכא דאמרי מחזרת כולי עלמא לא פליגי...'. פירוש, הרחבה היא מקום רחב ידיים שעוברים ושבים שם. צדי הרחבה – מקום מוגבה ונבדל מן הרחבה (תוס'). צדי הרחבה סמוכים הם לחצרות, לפתחי הבתים או לחנויות. ונחלקו רב ושמואל בבהמה המחזרת (=מפנה, מסבבת) ראשה ואוכלת מצדי הרחבה, האם בעליה חייב או פטור. ופרשו התוספות את צדדי השאלה: לפי שיש רשות לכל אדם להניח פירותיו כנגד פתחו בצדי הרחבה, לכן לדעת רב נחשב מקום זה לחצר הניזק. ולשמואל – כל שיכולה בהמה עומדת ברשות הרבים להחזיר ראשה לשם ולאכול – פטור, אלא אם כן היו הפירות במקום שצריכה לילך ולעמוד בצדי הרחבה.

ול'איכא דאמרי' לא נחלקו על מחזרת שחייב. על מה נחלקו, על שטח פרטי הסמוך לרה"ר, שהרשה את בני רה"ר להכנס בו [כל זמן שאין מניח שם פירות – תוס'], ושטח שם פירות (פשוט).

'לא יכנס אדם להורבה, דשכיחים מזיקים (ברכות ג. וע"ש בגמרא עוד שני טעמים, ע"ש הנפ"מ ביניהם). ועיין בבבא קמא כא. וברש"י. כי בית הוא מקום שמחזיק בו איזה דבר, וכאשר חרב מאין יושב מבני אדם ולא מחפציו [וכדאיתא בב"ק שם דגם במחזיק בו תיבני וציבי סגי], אם כן הוא מקום הפכי ומזיק לישוב בני אדם. ולפיכך אמרו בבבא קמא דמקלקל גם כן הבנין, שהבנין מצרכי בני אדם, ומאחר שזה היפוך הישוב, הוא גם כן הפכי ומזיק לבנין, שהוא מכלל הישוב' (צדקת הצדיק לה).

דף כב

'אשו משום חציו... משום ממונו... תא שמע המדליק את הגדיש והיה גדי כפות לו ועבד סמוך לו...'. כתב הנמוקי-יוסף: אם תקשה, לדעת האומר 'אשו משום חציו', כיצד מותר להדליק את הנרות בערב שבת עם חשכה והדלקתם הולכת ונגמרת בשבת, והרי זה כאילו הבעיר בעצמו בשבת? – לא קשה, שהרי חיובו משום חציו, וכזורק החץ שבשעה שיצא מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל ואינו כעושה מעשה מכאן ולהבא. וכן לענין ניוזקין – מחייבים אותו על מעשה זריקת החץ. ואם ימות לאחר שיצא החץ מידו, טרם פגע – משתלם הניזק מיורשיו, מאחריות נכסים של המזיק. משום כך המדליק נר בערב שבת נידון כאילו נגמר הכל כבר בערב שבת.

וכבר עמדו האחרונים ז"ל על שאלתו של הנמוקי-יוסף, הלא מקום יש לחלק בין איסור שבת לחיובי תשלומי ממון, שאף אם נניח שנחשב הדבר כמעשיו בכל שעה ושעה שדולק [וכמו שמצדד באחיעזר בשיטת הרשב"א]. לא מצינו שייחשב חילול שבת על כח שבא ממעשה גופו שעשה קודם השבת. וגם טעם יש בדבר, דכתיב למען ינוח – והרי נח. (עפ"י בית מאיר אה"ע ה; שו"ת חת"ס או"ח פד וח"ו כד. ע' בשו"ת מחנה חיים מהדו"ג או"ח ג; אגרות משה או"ח ח"ד ס; קהלות יעקב ב"ק כא, א שבת נה; מנחת שלמה. וע"ע בשו"ת אבני נזר או"ח מה תקב; קה"י הוספות לב"ק ג, ובמפרשים על אתר).

ומה שכתב הנמו"י שאם ירה חץ ומת שנשתעבדו נכסיו – בשיעורי ר' שמואל (קדושין. תשנ"ג עמ' קכב רז) פירש דבריו שאף כי חיוב התשלומין לא חל עדיין, שעבוד הנכסים אינו תלוי בחיובו בפועל, אלא במעשה המ"י ב. ע"ש שבאר בזה כמה דברים. וע"ע בזה בקהלות יעקב סוסי"א כא.

עוד על דברי הנמו"י – ע' בקצוה"ח שצ, א.

(ע"ב) מבואר בגמרא שלדעת האומר 'אשו משום חציו', אם כתוצאה משריפתו מת עבד כפות – נפטר מתשלומי הממון, משום 'קם ליה בדרבה מיניה'. ולדעת האומר 'משום ממונו' אינו נפטר משום קלב"מ אלא במצית בגופו של עבד.

והקשה הרשב"א, הלא חיוב המיתה וחיוב הממון אינם באים באותו זמן, ומדוע ייפטר מתשלומין? וצדד הרשב"א לומר שפטור התשלומין אינו נובע מחיוב מיתה של רציחה, אלא משום שמשעת הצתת האש הרי דינו כרודף אחר חברו להורגו, שהואיל וכל אדם מצווה להרגו כדי להציל את הנרדף, הרי הוא פטור מחיובי ממון (כמו שאמרו בסנהדרין עד). והוסיף שלריש לקיש שמדובר בשהצית בגופו של עבד, צריך לומר שהגדיש נשרף לפני שהעבד מת, שהרי אם כבר מת העבד שוב אינו בכלל 'רודף' ולא נפטר מתשלומי הגדיש.

כפירוש זה מוכח לכאורה מדברי הר"ן בסנהדרין (עז: וע"ש בתוס'). וע' בחדושי הגר"ח על הש"ס ב"ב) שמבואר מדבריו לחלק בין חיוב ניוזקין לחיוב מיתה של רוצח, שבוה, אינו חייב מיתה אלא במעשה ישיר, שנהרג מכוח ממש. והרי לכאורה מבואר בסוגיתנו שמתחייב מיתה לדעת ר' יוחנן? אלא צ"ל שיפרש כהרשב"א שהנידון כאן הוא רק משום דין 'רודף'. וע"ע אגלי טל 'שותן' סק"ו.

ובספר אור שמח (הל' רוצח א, ח) תמה על כך: לפי זה, גם אם אשו משום ממונו מדוע לא ייפטר מממונו, הלא מסתבר שדין 'רודף' שייך בכל צורה שבא להרוג את חברו, בין אם בגופו ובכחו, בין על ידי ממונו, לעולם מצווים אנו להציל את הנרדף בחייו של זה, ואם כן, מהי קושית הגמרא לריש לקיש, ומדוע הוצרכו להעמיד לשיטתו שהצית בגופו של עבד, הלא דין 'רודף' לו? ואכן נשאר שם ב'צריך עיון' בדברי הרשב"א. וכתב לפרש שאין כאן דין 'רודף', לפי שניתן להציל את העבד, להתירו מקשריו, ואעפ"כ, כל שלבסוף העבד מת, הרי הוא מחוייב מיתה מעת הצתתו את האור, הגם שהיה יכול להתיר את קשריו. ולכאורה יש לבאר דברי הרשב"א באופן זה: אמנם בעת פעולתו הראשונה, שהצית את האש, דין 'רודף' היה לו, וכל אדם היה